

František Benhart

JAN SKÁČEL V NEVEZANI BESEDI

Jana Skácela, vileniškega nagrajenca 1989, svet pozna kot pesnika. Pesnik je bil bolj redkobeseden, nič ni hitel z izdajanjem zbirk, povrhu pa je bil tudi on anatemi-ziran za dolgih enajst let. Skratka, šele leta 1981 je lahko izdal svojo šesto pesniško zbirko, *Davno proso*, deseta, *Pa zopet ljubezen* (A znova láska), je že izšla (leta 1991) posthumno. Skácel je namreč umrl kmalu po vrnitvi iz Slovenije jeseni 1989 in pokopan je bil le dva dneva pred izbruhom znanih novembrskih dogodkov (15. novembra). Imamo lahko za ironijo usode, da se je največja frekvenca izhajanja Skáčelovih del pojavila po pesnikovi smrti: razen že navedene desete zbirke (1991) je to še izbor njegovih pesmi *Noč z vestoniško venero* (Noc s Věstonickou venuší, 1990), večja antologija, poimenovana prav skáčelovsko *Stracholam* (1993) in knjiga krajših proz *Trinajstí černí konj* (Trináctý černý kůň, 1993).

Ta, za zdaj zadnja Skáčelova knjiga ga torej predstavlja v nepesniških zvrsteh kratke proze, eseja, poetične reportaže, besedila na rob knjigam, razstavam, gledališkim predstavam itd. Ni to nič novega zanj: že leta 1964 je izdal knjigo podobnih črtic, ki jih je pisal za radio, kjer je delal, za revijo, ki jo je urejal, in ob drugih priložnostih. Ta se je imenovala *Enajstí bílý konj* (Jedenáctý bílý kůň), čez dve leti pa je izšla, malce razširjena, v drugi izdaji. Naslov izhaja iz praznovorne trditve, da srečanje z enajstimi konji prinaša srečo. Naziv Trinajstí černí konj se spet naslanja na praznovorno miselnost – srečanje s trinajstim črnim konjem pa naj bi prinašalo smolo; kar bi bilo v soglasju s pesnikovo umetniško in človeško usodo.

Na to novo knjigo je računal Skácel od šestdesetih let, kar dvajset let je bila proponirana, dati je skupaj pa avtor ni utegnil več. To nalogo je vzel nase njegov prijatelj in ugledni literarni zgodovinar (včasih eden najbolj nadobudnih čeških kritikov) *Jiří Opeltík*, sicer pooblaščen za razpolaganje s celotno pesnikovo literarno zapuščino. Razmeroma zajetno knjigo (260 strani) je editor razporedil v šest oddelkov, pri čemer je maksimalno upošteval avtorjeve propozicije, načrte, namige in tudi bežne omembe, kar velja prav tako za nazive oddelkov in nekaterih posameznih črtic. V prvem oddelku, naslovljenem Vrnitve, beremo predvsem o pesnikovem otroštvu in nekaj krajših priložnostnih besedil. Drugi oddelek, Stezice, vsebuje tri reportaže oz. feljtone, dva sta posvečena moravski deželi, reportaža pa piše o poplavah na jugu Slovaške. Največ prostora zavzemajo v knjigi tim. »male recenzije na...«, recimo na strah, na vodo, na tepca, na moravsko himno, na malokdaj, na vsakršno hitenje itd. Teh »recenzij« je ničmanj kot dvaindevetdeset in napisane so pretežno za revijo Host do domu v letih 1965–1970, manjši del pa s ponovno možnostjo publiciranja v dnevniku Brněnský večerník v letih 1983–1989. V nevelikem izboru ponujamo bralcu Sodobnosti vpogled prav v ta oddelek knjige – naj se sam prepriča, kako je Skácel tudi tu pesnik z izostreno lakonično poanto in širokim diapazonom opazovanja življenjskih pojavov.

Trije ostali oddelki se imenujejo: Imaginarni intervjuji, Pokrajine brez besed in Lepi brodolomi. Intervjuji (nekateri premorejo še epitet »predrzen«) so vsi iz šestdesetih let in objavila jih je revija Host do domu, nanašajo pa se na velika svetovna imena kot Homer, Mendel, Kipling. V predzadnjem oddelku knjige so objavljena besedila, ki jih je avtor napisal od leta 1955 (še pred svojim pesniškim

debijem) do poletja 1989 ob priložnosti različnih likovnih razstav na Moravskem, večinoma je šlo za uvodni govor ob vernisaži. Dvanajst tekstov zadnjega oddelka je posvečeno literaturi, predvsem poeziji. Tu so povečini spremne besede h knjigam čeških pesnikov (Erben, Halas, Mikulášek, Kapoun) in tudi dva teksta (Vzrok pesmi, Kaj ostane), ki v njih Skácel, z značilno sramežljivostjo, obravnava svojo lastno poetiko. Poezija je po njegovem mnenju v bistvu skrivnost in »vsak poskus definirati njen čas se konča enkrat s smešnim, drugič z brutalnim fiaskom«. Zelo lepo je, kar reče pesnik neki svoji pesmi na rob: »Nikomur ne morem te pesmi razložiti, kajti bila je sama zame razlaganje. (*Razlaganje*, ne pa razlaga.)«

Editor Opelík v uvodnih vrsticah k tej knjigi pravi, da so ta zbrana besedila spričo avtorjevega absentiranja pravzaprav nadomestek, ker bi iz njegovih rok izšlo vse to v mnogo celovitejši in dognanejši podobi. Nedvomno. Toda poudariti velja, da je tu Jiří Opelík opravil vrhunsko editorsko delo, ki je toliko boljše, kolikor manj vpadljivo je za bralca. Tudi zato se lahko veselimo, da bo, upajmo, kmalu začelo izhajati Zbrano delo Jana Skácela: s kolikšnimi novostmi se bomo najbrž srečevali ob znanih in potrjenih vrednotah že publiciranih stvari. Projekt zbranega dela seveda ne bo preprosta zadeva. Brez dotacij ne bo šlo. Zlasti glede na to je bilo že lansko leto ustanovljeno Društvo prijateljev Jana Skácela. Pomagalo naj bi premostiti najhujše gmotne težave, ki jih pri podjetjih te vrste nikdar ne manjka.

Jan Skácel

MALE RECENZIJJE

Mala recenzija o (ne)poštenosti

Izjemoma sem moral vzeti taksi, bilo je v Pragi, kjer se ne najdem, in želel sem obiskati prijatelja v bolnišnici na kar oddaljenem trgu. Časa do odhoda vlaka mi je ostalo malo, s tramvajem pa tega ne bi utegnil storiti.

Taksist je bil ljubezniv in zgovoren človek, meni pa ni bilo ravno do pogovora. Na vprašanje »Niste iz Prage, kajne?« sem odgovoril nikalno in v enem zlogu. Ni mu zadostovalo in ko sva na križišču čakala na zeleno luč, se me je spet lotil.

»Od kod ste torej?«

Rekel sem, da iz Amerike, in sem upal, da bo razumel in me pustil pri miru. Ni me pustil.

»Prišli ste pogledat staro domovino, kajne, gospod. No, saj, Amerika, tam še vlada poštenje, tam so še ljudje eden do drugega, tukaj pa, gospod, so si med seboj